

מחייאות כפים וריקודים בשבת ויום טוב

רב דניאל שטיין

א. גמרא ביצה (ל, א) - תנן אין מטפחין ואין מספקין ואין מרקדין, והאידינא דקא חזינן דעבדן הכי ולא אמרינן להו ולא מידי וכו' הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין וכו', והני מילי בדרבנן אבל בדאורייתא לא, ולא היא לא שנה בדאורייתא ולא שנה בדרבנן, לא אמרינן להו ולא מידי דהא תוספת יום הכפורים דאורייתא הוא ואכלי ושתו עד שחשכה ולא אמרינן להו ולא מידי. [תוס' ד"ה תנן - פרש"י שמא יתקן כלי שיר ומיהו לדידן שרי דדוקא בימיהן שהיו בקיאים לעשות כלי שיר למגזר אבל לדידן אין אנו בקיאים לעשות כלי שיר ולא שייך למגזר].

ב. שמירת שבת כהלכתה (פרק יז הערה קט) - ומהגרשז"א ז"ל שמעתי דמוטב לא לפרסם בכל אופו כי רבים לא ישמעו בקולם ומוטב שיהיו שוגגים.

ג. מגן אברהם (סימן רסג ס"ק ל) - ומ"ש מוטב שיהיו שוגגין וכו' זהו במקום רשות אבל בבית הכנסת לא (ספר חסידים סימן רסב). [מחצית השקל (שם) - אפשר הטעם, אולי ברוב עם אי אפשר שלא ימצאו אנשים הגונים שישמעו ויקבלו דבריו, וגם הם יכריעו אחרים לקבל דבריו].

ד. גמרא ביצה (ה, א) - הוי דבר שבמנין וכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אמר רב יוסף מנא אמינא לה דכתיב לך אמר להם שובו לכם לאהליכם ואומר במשך היבל המה יעלו בהר.

ה. רמב"ם (ממרים פרק ב הלכה ב) - בית דין שגזרו גזרה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבטל דברים הראשונים ולעקור אותה התקנה ואתה הגזרה ואתה המנהג, אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין, היה גדול בחכמה אבל לא במנין, במנין אבל לא בחכמה, אינו יכול לבטל את דבריו, אפילו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו אין האחרונים יכולין לבטל עד שיהיו גדולים מהם.

ו. רא"ש כתובות (פרק ד סימן כד) - מפני מה תקנו כתובת בנין דיכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו וכו'. רב מתתיה גאון ז"ל היה אומר שאין דנין כתובת בנין דיכרין בזמן הזה כיון שאין הטעם אלא כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו ועכשיו נהגו ליתן יותר ויותר וכו'. וה"ר מאיר הלוי ז"ל וה"ר יונה ז"ל כתבו דודאי כתובת בנין דיכרין נהגו האידינא דאין לעקור תקנת חכמים אבל כיון שמרבין ליתן לבנות נעמיד התקנה בחזקת מעיקרא ממקרקעי ולא ממטלטלי.

ז. גמרא מנחות (מ, א - מ, ב) - תנו רבנן סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין והלכה כדברי ב"ה, א"ר אליעזר ב"ר צדוק והלא כל המטיל תכלת בירושלים אינו אלא מן המתמיהין, אמר רבי א"כ למה אסרוה וכו' גזירה משום קלא אילן ולא יהא אלא לבן כיון דאפשר במינן לא וכו', רב זירא אמר גזירה נמי משום כסות לילה.

ח. שו"ע (סימן ט סעיף ו) - י"א שאין לעשות תלית של פשתן, אף על פי שאין הלכה כן, ירא שמים יצא את כולם ועושה תלית של צמר רחלים שהוא חייב בציצית מן התורה בלי פקפוק. הגה: ומיהו אם אי אפשר רק בתלית של פשתן, מוטב שיעשה תלית של פשתן וציצית של פשתן, משיתבטל ממצות ציצית (תשובות הראש כלל ב). [משנה ברורה (ס"ק יז) - דגזרו חז"ל משום דאז יהיה מוכרח לעשות בו ציצית של פשתן ויש לחוש שמא יעשה בו ג"כ תכלת והוי איסור כלאים כשיתכסה בו בלילה שאז אין זמן קיום המצוה ואף דבזמנינו אין לנו תכלת ס"ל דמ"מ אין הגזירה בטילה, והרבה פוסקים התירו בזה דס"ל דעיקר הגזירה לא היה רק שלא יטילו בו תכלת כדי שלא לבוא לידי כלאים אבל לא על חוטי הפשתים וגם דבזמנינו דליכא תכלת לא שייך כלל הך גזירה ומש"ה כתב רמ"א בהג"ה דאם אי אפשר בענין אחר יש לסמוך עליהם].

ט. שו"ע (סימן שג סעיף יח) - והשתא דלית לן רשות הרבים גמור הוה ליה כל רשות הרבים שלנו כרמלית. [ביאור הלכה (ד"ה השתא) - ויש לעיין לשיטה זו למה אין תוקעין שופר בר"ה בשבת בזמנינו כיון דליכא ר"ה ולא שייך שמא יעבירנו ד"א].

י. משנה מגילה (כ, א) - אין קורין את המגילה ולא מלין ולא טובלין ולא מזין וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתנץ החמה וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר. [רש"י (שם) - דמעלות השחר ימא הוא אבל לפי שאין הכל בקיאים בו צריכין להתנין עד הנץ החמה].

יא. ספר מקראי קדש (סוכות ח"ב סימן כא) - הגאון רבי אליהו דוד האדר"ת יצא ללמד קצת זכות על אלו הנוטלין את הלולב לפני הנץ החמה משום שכל הדין שיש ליתול משתנץ החמה הוא שלא יטעו בלילה לומר יום הוא וכו', ואם כן עתה שנמצאים בכל בתי מדרשות וגם לרוב בני אדם מורה שעות מכוונים יש לומר דאין חשש טעות כל כך כבדורות הראשונים.

יב. תוס' ביצה (ו, א) ד"ה והאידינא - וה"נ אמרינן גבי מים מגולין דאסורין שמא נחש שחה מהן ועכשיו שאין נחשים מצויין בינינו אנו שותין מהן אפילו לכתחילה אף על פי שהוא דבר שבמנין.

יג. שו"ע (יו"ד סימן קטז סעיף א) - משקים שנתגלו, אסרום חכמים דחיישינן שמא שחה מהם והטיל בהם ארס. ועכשיו שאין נחשים מצויים בינינו, מותר. [פתחי תשובה (ס"ק א) - עיין בשל"ה דף ע"ט ע"ב שכתב דמ"מ שומר נפשו ירחק מזה. והא ראייה שהרי הטור כתבן לכל הדינים אחד מהם לא נותר ע"ש עוד. ובהנהגת החסיד הגר"א ז"ל כתוב ג"כ שהיה נזהר מאד בדבר זה ע"ש טעמו ע"כ הרוצה לזהר יעיין כל הדינים בטור]. [ט"ז (ס"ק א) - ואין בזה משום דבר שנאסר במנין כו' דלא נאסר אלא מפני נחשים].

יד. שו"ע (סימן שלט סעיף ג) - אין מטפחין להכות כף אל כף, ולא מספקין להכות כף על ירך, ולא מרקדין, גזירה שמא יתקן כלי שיר. ואפ"ל להכות באצבע על הקרקע, או על הלוח, או אחת כנגד אחת כדרך המשווררים, או לקשקש באגוז לתינוק, או לשחק בו בזוג כדי שישתוק, כל זה וכיוצא בו אסור, גזירה שמא יתקן כלי שיר ולספק כלאחר יד, מותר. הגה: והא דמספקין ומרקדין האידינא ולא מחינן בהו משום דמוטב שיהיו שוגגין וכו'. וי"א דבזמן הזה הכל שרי, דאין אנו בקיאים בעשיית כלי שיר וליכא למגזר שמא יתקן כלי שיר דמלתא דלא שכיח הוא ואפשר שעל זה נהגו להקל בכל. [משנה ברורה (שם) - וביום שמחת תורה מותר לרקד בשעה שאומרים קילוסים דתורה משום כבוד התורה כיון דלית בזה אלא משום שבות אבל בשאר שמחה של מצוה כגון בנשואין אפ"ה אסור וגם לכבוד התורה אין כדאי להתיר אלא טיפוח וריקוד ולא קשקוש בפעמונים וזגים וכ"ש שאר כלי שיר דאסור וכו'. וזהו שסיים כדרך המשווררים ואם עושה זה בחזקה כדי להקיץ לחבירו משנתו משמע ממ"א דשרי דלאו דרך שיר הוא אכן לפי מה שביאר בתו"ש שיטת רש"י משמע דלרש"י גם בזה יש להחמיר וכן משמע בפמ"ג וכו'. האי להקל בכל קאי על טיפוח וסיפוח וריקוד ולא על שאר דברים הנזכרים בסעיף זה ואפילו בטיפוח וריקוד אין כדאי להניח המנהג שלא במקום מצוה אלא משום הנח להם]. [אשל אברהם (בוטשאטש) - אודות הנהוג עכשיו לספק ולטפח בשבת קודש ויו"ט קודש בתפלה בין רבים וכן שלמים וגדולים בתורה הקדושה ומעשים טובים, נראה שהוא מצד שכיון שמוסכם לכולי עלמא להתיר לספק ולטפח ולרקד בשבת וביו"ט הקדושים לשמחת נשואין, וכן נהגו בלי חשש פתחון פה, אם כן כדי שלא יהיה שלחנך מלא ושלחן רבך ריקם הנהיגו כן לגבי עבודת השי"ת בשמחה מרוב כל, שהפירוש ידוע בשם האר"י ע"ה שיהיה השמחה יתירה מצד עבודת השי"ת יותר מהשמחה האפשרית בעולם על יד רוב כל האפשרי לגרום שמחה, לזה לא תהיה כהנית כו' ונכון להרבות כל מיני שמחות בעבודת השי"ת, ובימים אשר עשה ה' שנגילה ונשמחה בהם].

טו. ערוך השלחן (סימן שלט סעיף ח - ט) - והדברים מתמיהים וכו' דחלילה לבטל שבות דרבנן מפני טעמים כאלו. ולענ"ד נראה טעם פשוט דסיפוח וריקוד שלנו לא נאסרה מעולם דבזמן חז"ל היה זה בעת שמזמרים בכלי שיר והיו מטפחים ומספקים ומרקדין ע"פ סדר השיר וכן משמע בירושלמי אבל עכשיו אין זה כלל בעת שמזמרים בכלי שיר אלא בעת ששווררים בפה שירי שמחה מטפחים כף אל כף טיפוח בעלמא ולא ע"פ סדרי השיר והך דסיפוח כף על ירך לא נודע לנו כלל וגם הריקוד בעת השמחה אינו כריקוד שלהם בסדר כרקודי נשים אלא מרקדים בלא סדרים ואין כאן גדר שמא יתקן כלי שיר דאין להם שייכות זה לזה כלל ולא על זה גזרו חכמים ולכן גם בשמחת תורה שמרקדים ומטפחים לפני הס"ת וי"א הטעם דלכבוד התורה מותר לרקד [מג"א סק"א] וקשה בעיני לבטל שבות דרבנן מפני זה אבל לפי מה שכתבנו אתי שפיר דאין זה הריקוד והטיפוח שאסרו חכמים וכמה פעמים ראינו שגדולים מטפחים בידם בעת שמחה.

טז. שו"ת יחיה דעת (ח"ב סימן נח) - ודבריו אינם אלא דברי נביאות, כי מי גילה לו רז זה שבזמננו היו מטפחים ומרקדים רק עם כלי שיר, ולא עם שירה בפה כמו בזמנינו, ועוד שגם בזמן הזה על פי הרוב מחיאות כפים נעשות על פי קצב הנגינה והשירה בפה. ועדיין יש לחוש שמא יתקן כלי שיר לנגן בו עם השירה שבפה להגדיל השמחה וכו'. ומכל מקום נראה שהליכה במחול סביב עם שירות ותשבחות, אין זה בכלל ריקוד שאסרו חז"ל, שהרי מבואר בירושלמי (ביצה פרק ה הלכה ב), שהריקוד שאסרו חז"ל הוא באופן שעוקר רגלו אחת ומניח אחת וכו' וכיוון לזה גם כן בשו"ת דבר יהושע (סימן מב אות ד) בד"ה ובעיקר.

יז. שו"ת מנחת אלעזר (ח"א סימן כט) - בענין הסיפוח בידים וריקוד ברגלים (כלי כלי) בשבת ויו"ט שנהגו רבותינו הקדושים הגאונים אשר בזכותם אנו חיים והחסידים התלמידים הבאים אחריהם כיון שבמהרי"ק הגז' בשם רבינו האי מתיר לכבוד התורה בשמחת תורה וכו' וא"כ שוב י"ל גם בכל שמחת יום טוב ריקודין וסיפוקין (בלא כלי) מותר ומה דלא חשיב לה במתני' ביצה הגז' אף לטרך מצוה י"ל כיון שאינו מצוה לכל אדם רק למי שבווער בקרב רשפי אש שלהבת ה' שמחת יום טוב אשר הנחילנו אבל לא לכל אדם הוא טירחא ואינו שמחה של מצוה אם אין חושק לה. וזה ראייה דהא לא קחשיב ריקודין לכבוד התורה אף שמותר לדעת רבינו האי גאון ומהרי"ק ומ"א וכל הפוסקים הגז' א"ו כיון שאינו נוהג לכל אדם לא קחשיב לי' דמיירי רק בסתם ריקודין.

יח. שו"ע (סימן שלח סעיף א) - השמעת קול בכלי שיר, אסור, אבל להקיש על הדלת וכיוצא בזה, כשאינו דרך שיר, מותר. הגה: וכן אם לא עבד מעשה, שרי. ולכן אלו שקורין לחבריהם ומצפצפים בניהם כמו צפור, מותר לעשותו בשבת. ואסור להכות בשבת על הדלת בטבעת הקבוע בדלת, אף על פי שאינו מכויין לשיר, הואיל והכלי מיוחד לכך, אסור. [משנה ברורה (ס"ק א) - ואם נותן מים בכלי מלא נקבים להטיף לתוך כלי מתכות כדי להשמיע קול נעים ע"י הנטיפה אסור דזה הוי ג"כ ככלי שיר ולחולה כדי להרדמו שיישן שרי ואם מטיף בחוזק כדי שיקיץ את הבריא משנתו

שרי דלא הוי ככלי שיר כיון שאין עושה בנעימה ובנחת דקול כזה אדרבה היה מרדימו יותר אלא עושהו בחזק כדי שייקץ ע"י הקול וע"כ שרי].

יט. ליקוטי מוהר"ן (תורה מד) - מה שמכין כף אל כף בשעת התפילה. כי אמרו חז"ל (ב"ר פ"א), למה התחילה התורה מבראשית, כי העכו"ם יאמרו לנו גזלנים אתם, שכבשתם ארץ שבעה עממין. בשביל זה, כח מעשיו הגיד לעמו, שהגיד שכל העולמות הכל מעשי ידיו, ולמי שהקב"ה רוצה הוא נותן. וזה, לתת להם נחלת גוים, כי בידו הכל. וכל הדברים נקראים כח מעשיו, כנגד כ"ח אתוון דעובדא דבראשית, כנגד כ"ח פירקין דידיים. וזה ידוע כי אירא דארץ עממין היא טמאה, ואירא דארץ ישראל הוא קדוש וטהור, כי הוציא הקדוש ברוך הוא מתחת יד העכו"ם ונתן לנו. אבל ארץ עמים, שהיא חוץ לארץ, שם אויר טמא. וכשאנו מחאן כף אל כף, בזה נתעורר כ"ח אתוון דבראשית, כח מעשיו. ונמצא שבידו לתת לנו נחלת גוים, כי הכל של הקדוש ברוך הוא. ובזה יש כח בידינו לטהר אויר ארץ העמים, כי נחזר ארץ העמים תחת ממשלת הקדוש ברוך הוא, ובידו לתת לכל מי שירצה, כמ"ש לתת להם נחלת גוים. ואז נטהר אויר המקום שאיש הישראלי מתפלל, ושואב אויר הקדוש כמו בארץ ישראל: גם על ידי מחאת כף, נתגרש אויר הטמא. כי ע"י מחאת כפים נשמע קול, וקול הזה הוא אויר קדוש, מכ"ח אתוון דעובדא דבראשית, מכ"ח פירקין דידיים. כמו שאנו רואין בחוש, שנתגרש האויר ע"י מחאת כפים.

כ. ליקוטי מוהר"ן (תורה מה) - וע"י שמכה כף אל כף, על ידי זה נתהווה הפה. כי בכל יד חמשה אצבעות, והכאות האורות, יד ימין ביד שמאל, היינו חמשה פעמים חמשה, גימטריא כ"ה. והכאות יד שמאל ביד ימין חמשה פעמים חמשה, גימטריא גם כן כ"ה. שני פעמים כ"ה, גימטריא חמשים. זה בחינות חמשים פעמים יציאת מצרים שנזכר בתורה, כי ע"י בחינות יובל יצאו מגלות מצרים (זוהר שמות מ"ו). ועיקר גלות מצרים, שהיה הדיבור בגלות, ובשביל זה היה משה כבד פה. וע"י גאולה נתהווה בחי' פה, נמצא שע"י חמשין שערי בינה נתהווה הפה. וזה בחי' (שמות ד') מי שם פה לאדם. מי דייקא, נמצא שע"י מחאת כף, חמשה אצבעות ימין בחמשה שביד שמאל, וחמשה שביד שמאל בחמשה שביד ימין, נתהווה בחי' מי, שע"י נתהווה פה, כמ"ש מי שם פה לאדם.